

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра філософії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету суспільних наук

Юрій ОСТАПЕЦЬ
« 27 » _____ 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	29 Міжнародні відносини
Спеціальність	293 Міжнародне право
Освітня програма	Міжнародне право
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «**Філософія**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **29 Міжнародні відносини** спеціальності **293 Міжнародне право** освітньої програми **Міжнародне право**.

Розробник: Свищо В.Ю. кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри філософії

протокол № 12 від «27» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри філософії Василь ЛЕВКУЛИЧ

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук

протокол № 8 від «27» серпня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії Олена ПОПАДИЧ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	2	2
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5 самостійної роботи студента – 2,5	4	4
	Лекції:	
	24	8
	Практичні (семінарські):	
	20	4
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усний підсумковий контроль	Самостійна робота:	
	46	78

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Філософія» є формування у студентів системи знань про людину та її місце в навколишньому середовищі, здатності осмислити та зрозуміти себе і своє становище у світі, зрозуміти проблеми людського буття і насамперед питання, хто є людина, як їй жити, на що орієнтуватися в нових умовах, як долати різні перешкоди в майбутньому. Філософія завжди була джерелом віковичних запитань людського духу щодо таїни життя, смерті, сенсу людського існування, розгадки таємниць пізнання світу й історії. Це та сфера людського знання, що є не тільки атрибутом цивілізації і культури, а й тією духовною силою, своєрідним магнітом, до якого прагне кожна особистість. Знання з філософії допоможуть студентам визначити свою життєву позицію та впевнено розв'язувати особисті, професійні та суспільні проблеми в контексті європейського вибору, здійсненого Україною.

Завдання:

- вивчення історії філософії та її органічної складової – історії української філософії, сприяння гуманізації освіти через засвоєння досягнень сучасної філософії, інформації про світ у цілому і ставлення людини до цього світу;
- дати студентам чітке уявлення про специфіку філософії як форми суспільної свідомості, її мову, засоби і методи, поняття і категорії філософії, про історію філософської думки та сучасні проблеми філософії, що дозволить студентам самим зорієнтуватися у різноманітті філософського знання;
- сприяти формуванню у студентів здібностей до логічного мислення, самостійного аналізу складних явищ суспільного життя;
- виховувати у студентів культуру глибокого теоретичного і критичного мислення, адекватну ціннісну оцінку явищ дійсності;
- формувати і поглиблювати філософсько-світоглядну культуру студентів.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародне право», вивчення дисципліни «Філософія» (ОК 18) сприяє формуванню у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти таких **компетентностей**:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у сфері міжнародного права

Загальні компетентності(ЗК) :

ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 02. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 05. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 09. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК 10 – Здатність слідувати основним нормам дипломатичного та ділового етикету, підтримувати фундаментальні особливості культури, цінностей та правових традицій іноземних держав.

СК 12 – Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і проблеми в міжнародно-правовій діяльності.

3. ОЧКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Міжнародне право», вивчення навчальної дисципліни «Філософія» повинно забезпечити досягнення таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Розуміти історичний контекст формування міжнародно-правових норм та інститутів, цінності, що лежать у їхній основі, прогнозувати основні напрямки розвитку міжнародного і національного права.	ПРН 02.
Здійснювати порівняльний аналіз правових систем, оцінювати та аргументувати їхні недоліки та переваги.	ПРН 05.
Вільно спілкуватися з професійних питань державною та іноземною мовами усно та письмово.	ПРН 10.
Доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми та рішення з питань міжнародного права.	ПРН 12.
Застосовувати сучасні наукові досягнення у сфері міжнародного права та інтерпретувати результати досліджень у професійній діяльності.	ПРН 17.

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Філософія»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Аналізувати вплив філософських концепцій на формування світоглядних основ права та держави. Визначити історичні передумови виникнення правових норм через призму філософських теорій. Пояснювати, як філософські концепції справедливості, свободи та відповідальності впливали на розвиток суспільства.	ПРН 2.
Визначати вплив різних філософських підходів на розвиток правових систем світу та порівнювати світоглядні підходи до моральності, справедливості та влади у різних філософських традиціях. Аналізувати ідеї соціальної справедливості та прав людини у філософії та їхній вплив на сучасні міжнародно-правові системи.	ПРН 5.
Використовувати філософську термінологію у професійній дискусії щодо правових та етичних питань.	ПРН 10.
Формулювати та пояснювати основні філософські концепції, які вплинули на розвиток державності, права і міжнародних відносин. Критично осмислювати суспільно-політичні та правові процеси через призму філософських учень.	ПРН 12.
Використовувати сучасні філософські дослідження для аналізу правових явищ. Аналізувати сучасні філософські концепції (глобалізація, космополітизм, теорії справедливості) та їхній вплив на міжнародне право.	ПРН 17.

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- залік;
- тести;
- реферати, мультимедійні презентації, філософські есе;
- усні доповіді.

Перевірка рівня навчальних досягнень здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої з дисципліни «Філософія» здійснюється на основі результатів модульних та підсумкового (залік) контролів.

Для оцінювання знань здобувачів будуть використані наступні групи методів контролю:

1. Методи усного контролю (відповідь здобувача на окреме питання теми у індивідуальній та фронтальній формах; бесіда під час роз'яснення проблемного питання; захист мультимедійної презентації або есе).

2. Письмовий контроль (виконання тестових завдань та індивідуальної роботи; поточна контрольна робота, модульна контрольна робота).

Модульний контроль складається з поточного контролю та модульного контрольного оцінювання. Упродовж семестру проводяться два модульні контролі, обов'язкові для всіх здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої. Модульний контроль (МК) №1 включає навчальний матеріал змістового модуля 1 (теми 1-7), а МК№2 відповідно змістового модуля №2 (теми 8-15). Перелік питань для проведення модулів додається.

Поточний контроль знань здійснюється за складовими: перевірка знань здобувача на практичних заняттях і контроль за виконанням індивідуальних завдань та самостійної роботи. Оцінюються:

- усні відповіді на семінарських заняттях;
- активність у дискусіях, вміння обґрунтовувати та відстоювати свою точку зору;
- виконання письмових завдань;
- результати контрольного тестування;
- ведення словника та конспекту першоджерел;
- написання есе та його захист;
- підготовка мультимедійної презентації та її захист.

Максимальна оцінка поточного контролю становить 50 балів.

Модульне контрольне оцінювання (МКО) проводиться в письмовій формі, у термін визначений розкладом. Завдання для МКО включає два теоретичні питання (кожне оцінюється max 15 балів) і двадцять тестових завдань (max 20 балів). **Максимальна кількість балів за МКО – 50.**

Сумарна кількість балів модульного контролю визначається як середнє арифметичне балів за два модулі і складає максимум 100.

Підсумковий контроль (залік) проводиться у відповідності розкладу заліково-екзаменаційної сесії, в усній формі.

Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів.

Оцінка з дисципліни виставляється у відповідності з шкалою оцінювання приведеною нижче.

Таблиця 1

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Семінарські заняття	5	10	5	10
Самостійна робота	1	10	1	10
Письмове тестування при тематичному оцінюванні	2	10	2	10
Есе	2	10	2	10
Реферат	1	5	1	5
Доповідь з презентацією	2	5	2	5
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Модульне контрольне оцінювання (МКО) проводиться в письмовій формі. Завдання для МКО включає два теоретичні питання (кожне оцінюється max 15 балів) і двадцять тестових завдань (max 20 балів). *Максимальна кількість балів за МКО – 50.*

Сумарна кількість балів модульного контролю визначається як середнє арифметичне балів за два модулі і складає максимум 100 (таб. 2).

Таблиця 2

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне оцінювання та індивідуальна робота								Сума
Модуль 1								
Поточне оцінювання								50
T1 7 б.	T2 7 б.	T3 7 б.	T4 8 б.	T5 7 б.	T6 7 б.	T7 7 б.		
Модульне контрольне оцінювання №1								
Разом за модуль 1								100
Модуль 2								
Поточне оцінювання								50
T8 6 б.	T9 6 б.	T10 8 б.	T11 6 б.	T12 6 б.	T13 6 б.	T14 6 б.	T15 6 б.	
Модульне контрольне оцінювання №2								
Разом за модуль 2								100
Модульне оцінювання								100
Підсумкове оцінювання (залік)								100

Допуск здобувача до підсумкового контролю знань здійснюється відповідно до діючих в університеті положень.

Підсумковий контроль (залік) проводиться у відповідності розкладу екзаменаційної сесії, в комплексній (або усній) формі.

Підсумковий контроль проводиться за навчальним матеріалом, визначеним цією робочою навчальною програмою у повному обсязі.

Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів.

Бали, отримані здобувачем конвертуються в підсумкову оцінку з дисципліни у відповідності до шкали оцінювання (таблиця 3).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів з навчальної дисципліни, є:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- характер відповідей на поставлені питання (вичерпність, чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння оперувати фаховою інформацією, і насамперед визначеною обсягом програми цієї навчальної дисципліни;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- здатність формулювати власні аналітичні висновки та оцінки різних аспектів предмету вивчення цієї дисципліни.

Оцінювання результатів усіх форм контролю передбачено у 100-бальній шкалі.

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1.

Тема 1. Філософія, її коло проблем

Філософія та світогляд. Світогляд і світовідчуття, світосприйняття і світорозуміння. Життєво-буденний та теоретичний світогляд. Історичні типи світогляду: міф, релігія, науковий світогляд, філософський світогляд. Специфіка філософського світогляду, його причини виникнення. Місце філософії в системі культури. Філософія і наука. Основні теми філософських роздумів: світ і людина, сутність і зміст людського існування.

Тема 2. Предмет та функції філософії

Предмет філософії. Концепції походження філософії. Філософія як дослідження світоглядних проблем засобами раціонального мислення. Основне коло філософських питань. Основне питання філософії. Головні напрями у філософії. Проблема методу в філософії як теоретичне узагальнення прийомів і засобів пізнання та його історичного досвіду. Діалектика і метафізика. Функції філософії. Світоглядна, гносеологічна, методологічна, аксіологічна, евристична та ін. функції філософії. Соціальна спрямованість філософського знання. Сутність загальнолюдських цінностей у філософії. Людина як найвища цінність. Місце й роль філософії у сучасному суспільному житті.

Тема 3. Філософія Стародавнього світу

Зародження філософської думки. Економічні, соціальні, культурні передумови появи філософії у країнах Стародавнього світу.

Філософія Стародавньої Індії. Особливості філософії Стародавньої Індії. Ведична та епічна література про людину, її походження та існування. Основні релігійно-філософські вчення: джайнізм, чарвака-локаята, буддизм, йога та ін.

Стародавня Китайська філософія. Зародження філософії у Стародавньому Китаї. Особливості філософії Стародавнього Китаю. Основні філософські школи Стародавнього Китаю: даосизм, конфуціанство та ін.

Антична філософія. Своєрідність філософії Стародавньої Греції: досократичного, класичного, елліністичного та римського періодів античності. Вчення про буття (Мілетська школа). Вчення про рух (Елейська школа). Людина як міра усіх речей (Протагор). Самопізнання та належне існування (Сократ). Людина як мікрокосм, атомізм Демокрита. Платонізм та неоплатонізм. Софісти. Становлення античної діалектики. Аристотель як систематизатор античної філософії.

Тема 4. Філософія Середньовіччя і доби Відродження

Особливості філософії Середньовіччя. Розвиток християнства у Західній Європі. Апологетика, патристика, схоластика. Суперечка про природу понять: реалізм і номіналізм. Вчення Томи Аквінського про єдність душі і тіла, про двоїстість істоти, про співвідношення релігії, філософії і науки.

Характерні риси філософії епохи Відродження. Гуманізм та антропоцентризм. Натурфілософія Відродження; пантеїзм; повернення до первісного розуміння сутності діалектики. Геліоцентризм і вчення про нескінченність Всесвіту (Джордано Бруно, Микола Кузанський). Реформація, її ідеї (Томас Мюнцер, Мартин Лютер, Жан Кальвін).

Тема 5. Філософія Нового часу

Особливості розвитку філософії Нового часу. Наукові відкриття (Микола Коперник, Галілео Галілей, Ісаак Ньютон) та зміна суспільно-економічних відносин. Проблеми онтології та гносеології у філософії видатних мислителів Нового часу.

Філософія Френсіса Бекона і Томаса Гоббса. Проблема методу пізнання у філософії Френсіса Бекона, теоретичне обґрунтування емпіризму, досвідно-індуктивного методу. Критика схоластики. Механіцизм. Теорія абстрактно-ідеальної моделі суспільства.

Раціоналізм Нового часу: Рене Декарт, Бенедикт Спіноза, Готфрід Вільгельм Ляйбніц. Дуалізм Рене Декарта та його дедуктивний метод. Теорія вроджених ідей. Вчення про субстанцію. Монадологія Готфріда Вільгельма Ляйбніца.

Сенсуалістична філософія Джона Локка, Джорджа Берклі, Девіда Юма. Сенсуалістична теорія Джона Локка, вчення про первинні та вторинні якості. Заперечення вроджених ідей. Агностицизм.

Філософія Просвітництва. Проблема людини у філософії Просвітництва (Шарль Луї де Монтеск'є, Франсуа Вольтер, Жан Жак Руссо). Французький матеріалізм, його розуміння людини і суспільства (Жюльєн Офре де Ламетрі, Клод Андріан Гельвецій, Поль Анрі Гольбах, Дені Дідро).

Тема 6. Німецька класична філософія

Місце і роль німецької класичної філософії в розвитку світової філософської думки. Загальні риси німецької класичної філософії та основні проблеми: науковість філософії, онтологія, гносеологія філософської антропології, філософія історії, філософія права і т. д.

Філософія Іммануїла Канта. Докритичний та критичний періоди у філософії Іммануїла Канта. Категоричний імператив.

Філософська система Йоганна Готліба Фіхте. Суб'єктивно-ідеалістична діалектика.

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель, його філософська система та метод. Розробка діалектичного методу мислення і світорозуміння. Об'єктивний ідеалізм. Протиріччя між системою і методом. Абсолютна ідея (система категорій, що саморозвиваються). Діалектичний зміст абсолютної ідеї. Принципи і закони діалектики.

Антропологічний матеріалізм Людвіга Андреаса Фойєрбаха. Проблема людини та категорія «людська природа» у філософії Людвіга Андреаса Фейєрбаха. Критика гегелівського ідеалізму та релігії.

Тема 7. Сучасна світова філософія

Особливості сучасної філософської думки. Плюралізм течій сучасної філософії. Критичний перегляд принципів і традицій класичної філософії кінця XIX– початку XX ст. Захист і оновлення класичних філософських традицій.

Позитивізм: його сутність та еволюція. Сцієнтизм. Позитивізм Огюста Конта. Різновиди позитивізму: емпіріокритицизм (Ернст Мах, Річард Авенаріус), неопозитивізм, логічний позитивізм (Моріц Шлік, Людвіг Вітгеншайн, Бертран Рассел); семантичний позитивізм (Рудольф Карнап, Альфред Тарський); лінгвістичний позитивізм (Джон Ленгшоу Остін), постпозитивізм (Карл Поппер, Томас Кун, Імре Лакатос, Пол Карл Фейєрабенд).

Екзистенціально-антропологічна філософія. Проблема раціонального та ірраціонального. Ірраціоналістичний і містичний підхід у філософському аналізі (Артур Шопенгауер, Фрідріх Вільгельм Ніцше, Вільгельм Дільтей). Філософські проблеми психоаналізу (Зігмунд Фройд, Карл Густав Юнг, Еріх Фромм, Альфред Адлер). «Екзистенціальна філософія» та її різновиди (Сьорен К'єркегор, Мартин Гайдеггер, Альбер Камю, Жан-Поль Сартр, Карл Ясперс). Життя і смерть, сенс існування, проблема свободи.

Релігійна філософія. Еволюція релігійної філософії XX ст.: традиціоналізм і спроба оновлення. Методи релігійного осмислення дійсності. Предмет і головне питання релігійної філософії. Сучасна нехристиянська релігійна філософія.

Неотомізм (Етьєн Анрі Жільсон, Жак Марітен та ін.). Персоналізм (Едгар Шеффілд Брайтмен, Еммануель Муньє та ін.). Католицький модернізм Тейяра де Шардена.

МОДУЛЬ 2.

Тема 8. Філософія України

Зародження та особливості української філософської думки. Становлення й розвиток світогляду давніх слов'ян: давньо-слов'янська міфологія, запровадження християнства та філософія Київської Русі.

Розвиток філософії в духовній культурі України XIV–XVII ст.. Агіографія. Гуманістичні ідеї (Юрій Дрогобич, Павло Русин із Кросна, Лукаш із Нового міста. Станіслав Оріховський). Реформаційні ідеї в Україні. Українські полемісти (Мелетій Смотрицький, Іван Вишенський). Острозький культурно-освітній центр (Герасим Смотрицький, Дем'ян Наливайко та ін.). Філософія Києво-Могилянської академії (Петро Могила, Теофан Прокопович, Інокентій Гізель та ін.).

Філософія Григорія Сковороди. «Філософія серця». Теорія «Сродності праці».

Українська філософія XIX– початку XX ст.. Поширення ідей західноєвропейської (німецької) філософії (Йоган Шад, Петро Лодій, Орест Новицький, Сильвестр Гогоцький та ін.). «Філософія серця» Памфіла Юркевича. Український романтизм (Михайло Максимович, Микола Костомаров,

Пантелеймон Куліш та ін.). Філософські ідеї Тараса Шевченка. Соціально-філософські погляди Лесі Українки, Михайла Драгоманова, Івана Франка, Володимира Антоновича.

Новітня українська філософія. Філософія періоду відродження українського духовного життя (Володимир Винниченко, Михайло Грушевський, Василь Зеньківський та ін.) Філософія національної самобутності (Дмитро Донцов, В'ячеслав Липинський). Філософська спадщина Володимира Вернадського та Дмитра Чижевського. Шістдесятники (Павло Копнін, Володимир Шинкарук та ін.). Розробка філософських проблем у сучасній Україні.

Тема 9. Філософський зміст проблеми буття

Філософський зміст категорії «буття». Співвідношення категорій «буття», «субстанція», «матерія». Характеристика буття як філософської категорії. Поняття буття, його історичний генезис. Основні форми буття. Буття речей, процесів і станів природи. Буття людини як фундаментальна проблема філософії. Суспільне та індивідуальне буття. Проблема єдності світу.

Філософський зміст категорії «матерія». Формування і розвиток науково-філософського поняття матерії. Філософське визначення категорії «матерія». Сучасна наука про складну систему організації матерії та її властивості.

Спосіб та форми існування матерії. Рух як спосіб існування матерії. Саморух – вияв внутрішньої активності матерії. Види руху. Простір і час як форми існування матерії.

Властивості простору і часу. Сучасні природничо-наукові теорії простору і часу і їх філософське значення.

Тема 10. Свідомість: її походження і сутність

Проблема свідомості в історії філософії. Матеріалізм, ідеалізм та дуалізм щодо розуміння природи свідомості.

Виникнення і генезис свідомості. Сучасні наукові уявлення на виникнення і розвиток свідомості. Генезис форм відображення на неорганічному, органічному та соціальному рівні розвитку матерії. Характер відображення. Передумови виникнення свідомості. Свідомість і мислення. Мислення і мова.

Сутність та структура свідомості. Рівнева структура свідомості: підсвідомість, усвідомлення, надсвідомість (інтуїція, осяяння, прозріння тощо), самосвідомість. Структура свідомості за компонентним складом: знання, пам'ять, норми, цінності, самосвідомість, воля, емоції і почуття. Структура свідомості за суб'єктним складом: індивідуальна, групова, етнічна, класова, масова, суспільна, загальнолюдська.

Творча активність свідомості та її основні функції. Творчий характер свідомості. Пізнавальна, акумулятивна, аксіологічна, творча, комунікативна та ін. Функції свідомості.

Тема 11. Діалектика та її альтернативи

Історичні форми і особливості діалектики. Зародження діалектики. Історичні форми діалектики: антична діалектика, діалектика середньовіччя, діалектика Нового часу, діалектика класичної німецької філософії, марксистська діалектика, сучасні західноєвропейські ірраціоналістичні концепції діалектики. Альтернативи діалектики.

Поняття діалектики, її основні принципи. Діалектика як один із методів філософії. Принципи розвитку і зв'язку, принцип конкретно-історичного підходу у вивченні явищ, принцип виявлення основної ланки у ланцюгу історичних подій, принцип єдності історичного і логічного, абстрактного і конкретного та ін.

Категорії діалектики. З історії вчення про категорії. Про співвідношення філософських категорій і понять спеціальних наук. Основні категорії діалектики: одиничне, особливе, загальне; зміст і форма; причина і наслідок; необхідність і випадковість; можливість і дійсність; система, елемент, структура.

Закони діалектики. Гносеологічна природа закону. Закон єдності і боротьби протилежностей. Закон взаємопереходу кількісних і якісних змін. Закон заперечення заперечення.

Тема 12. Пізнання як предмет філософського аналізу

Гносеологічна проблема в історії філософської думки. Пізнаваність світу і його законів в історії філософії. Агностицизм.

Поняття пізнання і його змістовні складові. Основні принципи теорії пізнання. Рівні та форми пізнання. Види пізнання. Процес пізнання та його елементи: суб'єкт пізнання, об'єкт пізнання, посередники пізнання (засоби пізнання як матеріального так і ідеального характеру).

Практика як специфічно людський спосіб освоєння світу. Поняття практики. Види практичної діяльності. Функції практики.

Проблеми істини у філософії. Об'єктивність істини. Абсолютна та відносна істина. Конкретність істини. Форми істини (буденна, наукова, моральна та ін.) Сучасні концепції істини (релятивізм і догматизм). Критерії істини.

Тема 13. Методологія наукового пізнання

Наука як вища форма раціонального пізнання. Поняття науки. Становлення і розвиток науки. Специфіка наукового пізнання. Етичні норми і цінності науки. Наукова картина світу.

Емпіричні методи наукового пізнання. Спостереження. Опис. Порівняння. Вимірювання. Експеримент.

Емпіричні та теоретичні методи наукового пізнання. Абстрагування. Аналіз. Синтез. Індукція. Дедукція. Аналогія. Історичний і логічний методи пізнання. Моделювання.

Теоретичні методи наукового пізнання. Метод сходження від абстрактного до конкретного. Метод ідеалізації. Метод формалізації. Аксиоматичний і математичний методи.

Основні форми наукового пізнання. Емпіричний факт. Проблема. Ідея. Гіпотеза. Доказ гіпотези. Концепція. Теорія.

Тема 14. Суспільство як предмет філософського аналізу

Поняття суспільства. Основні підходи до розуміння суспільства: натуралістичні, соціальний дарвінізм, органічна школа, расово-антропологічні школи, ідеалістичні концепції, історико-матеріалістичні. Суспільні відносини. Сфери суспільного життя.

Суспільство і природа. Природа як об'єкт філософського аналізу. Географічне середовище та його роль у житті суспільства. Екологічні проблеми, засоби їх розв'язання. Народонаселення – передумова та суб'єкт історичного процесу.

Людина як предмет філософського аналізу. Проблема людини в філософії. Діяльність як основа людського буття. Структура людської діяльності. Антропосоціогенез. Єдність природного і соціального в людині. Проблема смерті та безсмертя людини у філософському світогляді. Сенс життя людини. Людина, індивід, індивідуальність, особистість.

Цінності та їх роль у житті людини та суспільства. Історичний розвиток філософських уявлень про цінності. Класифікація цінностей. Базові цінності людського життя. Цінності і сучасність.

Суспільний прогрес і глобальні проблеми сучасності. Концепція суспільного прогресу та його критерії. Сутність і перспективи науково-технічного прогресу. Глобальні проблеми сучасності.

Тема 15. Основні сфери життя суспільства

Економічна сфера життя суспільства. Суспільне виробництво. Продуктивні сили. Виробничі відносини. Взаємозв'язок продуктивних сил та виробничих відносин. Сутність науково-технічної революції. Соціальні наслідки НТР.

Соціальна сфера життя суспільства. Соціальне життя суспільства. Структура суспільства. Класи. Страти. Сім'я. Етноси.

Політична сфера життя суспільства. Сутність, структура і функції політичної системи. Держава – базовий інститут політичної системи. Національна держава і громадянське суспільство. Політична свідомість і політична культура як елементи політичної системи.

Духовна сфера життя суспільства. Сутність духовного життя суспільства. Буденна і теоретична свідомість. Суспільна психологія й ідеологія. Суспільна свідомість та її основні форми (політика, право, мораль, релігія, наука, мистецтво, філософія). Особливості духовної культури суспільства.

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		Л	П	лаб.	Інд	с.р.		Л	П	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
Тема 1. Філософія, її коло проблем	8	2	2			4	8	2				6
Тема 2. Предмет та функції філософії	4	2				2	6					6
Тема 3. Філософія Стародавнього світу	8	2	2			4	7		2			5
Тема 4. Філософія Середньовіччя і доби Відродження	8	2	2			4	5					5
Тема 5. Філософія Нового часу	8	2	2			4	7	2				5
Тема 6. Німецька класична філософія	8	2	2			4	5					5
Тема 7. Сучасна світова філософія	8	2	2			4	5					5
Разом за модулем 1	52	14	12			26	43	4	2			37
Модуль 2.												
Тема 8. Філософія України	8	2	2			4	8	2				6
Тема 9. Філософський зміст проблеми буття	8	2	2			4	7	2				5
Тема 10. Свідомість: її походження і сутність	6	2	2			2	6		1			5
Тема 11. Діалектика та її альтернативи	4	2				2	6					5
Тема 12. Пізнання як предмет філософського аналізу	4	2				2	5					5
Тема 13. Методологія наукового пізнання	2					2	5					5
Тема 14. Суспільство як предмет філософського аналізу	4		2			2	5		1			5
Тема 15. Основні сфери життя суспільства	2					2	5					5
Разом за модулем 2	38	10	8			20	47	4	2			41
Усього годин	90	24	20			46	90	8	4			78

5.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Філософія, коло її проблем	2	-
2.	Філософія Стародавнього світу	2	2
3.	Філософія Середньовіччя і доби Відродження.	2	-
4.	Філософія Нового часу	2	-
5.	Німецька класична філософія	2	-
6.	Сучасна світова філософія	2	-
7.	Філософія України	2	-
8.	Філософський зміст проблеми буття	2	-
9.	Свідомість: її походження і сутність	2	1
10.	Суспільство як предмет філософського аналізу	2	1
	Разом	20	4

5.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Філософія, коло її проблем	4	6
2.	Предмет та функції філософії	2	6
3.	Філософія Стародавнього світу	4	5
4.	Філософія Середньовіччя і доби Відродження.	4	5
5.	Філософія Нового часу	4	5
6.	Німецька класична філософія	4	5
7.	Сучасна світова філософія	4	5
8.	Філософія України	4	6
9.	Філософський зміст проблеми буття	4	5
10.	Свідомість: її походження і сутність	2	5
11.	Діалектика та її альтернативи	2	5
12.	Пізнання як предмет філософського аналізу	2	5
13.	Методологія наукового пізнання.	2	5
14.	Суспільство як предмет філософського аналізу	2	5
15.	Основні сфери життя суспільства	2	5
	Разом	46	78

Самостійна робота є основним способом засвоєння здобувачем навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача.

Самостійна робота здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, першоджерелами, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, навчально-методичним комплексом тощо.

5.5. Індивідуальні завдання

У межах навчальної дисципліни «Філософія» індивідуальна робота здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої є *варіативною* і включає *такі завдання*:

1. конспект із теми за заданим планом або планом, який здобувач розробив самостійно;
2. ведення словника термінів;
3. конспект першоджерел;
4. мультимедійна презентація або есе з окремої теми, питання чи вузької проблематики, яку здобувач узгоджує з викладачем.

6. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

1. Технічні засоби: комп'ютер, мультимедійний проектор.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні джерела

1. Філософія: підручник / В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк, В.В. Левкулич, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УЖНУ «Говерла», 2021. 440 с. Режим доступу: <https://cutt.ly/bC3RDhu>
2. Вандишев В. М. Філософія. Екскурс в історію вчень і понять: Навч. посіб. К.: Кондор, 2005. 474 с.
3. Волинка Г.І. та ін. Історія філософії в її зв'язку з освітою: Підручник. / Г.І. Волинка, В.І. Гусев, Н.Г. Мозгова, І.В. Огородник, Ю.О. Федів. Київ: Каравела, 2006. 480 с. Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/sk687585.pdf>
4. Герасимчук А. А., Тимошенко З. І. Курс лекцій з філософії: Навч. посіб. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. 424 с.
5. Губар О. М. Філософія: інтерактивний курс лекцій: Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 416 с.
6. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. 2-е видання, виправлене і доповнене К.: «Каравела»; Львів: «Новий світ-2000», 2002. 544с. Режим доступу: <https://cutt.ly/DC3Yom1>
7. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. К.: Книга, 2005. 528 с.
8. Філософія: Навч. Посіб. 3-тє вид. / І.Ф. Надольний, В.П Андрущенко та ін. К.: Вікар, 2003. 457 с.
9. Філософія: Підручник / За загальною редакцією М.І. Горлача, В.Г Кременя, В.К. Рибалка. Х.: Консум, 2001. 672 с.
10. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів; за ред. Л. В. Губерського; худож.-оформлювач О.Д. Кононученко. Харків: Фоліо, 2013. 510 с. Режим доступу: <http://surl.li/mryld>
11. Філософія: Підручник / Є. М. Причепій, А. М. Черній, Л. А. Чекаль. 2-е вид., випр., доп. К.: Академвидав, 2006. 592 с.
12. Філософія: Світ людини. Курс лекцій: Навч. посібник / В. Г. Табачковський, М. О. Булатов, Н. В. Хамітов та ін. – К.: Либідь, 2003. – 432 с.

13. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посібник / за ред. Л.В. Губерського. 2-ге вид., стер. К.: Знання, 2012. 621 с.

14. Філософія як історія філософії: Підручник. / За заг. Ред. Ярошовця В.І. К.: Центр учбової літератури, 2010. 648 с. Режим доступу: <https://cutt.ly/6C3YDbc>

15. Щерба С.П., Тофтул М.Г. Та ін. Філософія: короткий виклад: Навч. Посіб. К.: Кондор. 2003. 352 с.

Допоміжні джерела

1. Вовк В.М., Петрова Г.М., Чернеї В.В. Історія філософії: опорний конспект: К.: Атіка, 2012. 275 с.

2. Горський В. С. Нариси з історії філософської культури Київської Русі (середина XII–середина XIII ст.): Монографія. К.: Наукова думка, 1993. 163 с.

3. Гусев В. І. Західна філософія Нового часу. XVII–XVIII ст.: Підручник. К.: Либідь, 2000. 368 с.

4. Гусев В. І. Історія західноєвропейської філософії XV–XVII ст. Курс лекцій: Навч. посібник. К.: Либідь, 1994. 256 с.

5. Причій Є.М. Філософія: підручник / Є.М. Причепій, А.М. Черній, Л.А. Чекаль. 4 вид., випр. К.: Академвидав, 2015. 592 с.

6. Філософія: Підручник / Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. та ін. К.: Либідь, 2010. 408 с.

7. Філософія: світ людини. Курс лекцій: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / В. Г. Табачковський та ін. К.: Либідь, 2003. 432 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. Е-бібліотека «Чтиво»
<http://chtyvo.org.ua>

2. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка
<http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html>

3. Книжкова палата України імені Івана Федорова
// <http://www.ukrbook.net/>

4. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника
// <http://www.library.lviv.ua/>

5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, електронні фахові видання
// www.nbuv.gov.ua

6. Національна парламентська бібліотека
<http://www.nplu.org/>

7. Сайт альманаху «Грані»
<http://www.grani.org.ua/>